

Commentarii in epistolam ad Romanos (e cod. Vindob. gr. 166)

1 1, 1. Δοῦλον δὲ ἑαυτὸν λέγει ἢ διὰ τὴν ἐπαινετὴν ταπεινοφροσύνην οὐκ ἐκ τοῦ ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ εἰς φόβον τὸν τῆς δουλείας ἄγον ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ εἰς υἰοθεσίαν ἀνάγον, ἢ καὶ κατὰ τὸν τῆς διακονίας λόγον. διὸ καὶ ἔφασκε δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ καὶ ὡς μορφούμενος κατὰ θεόν· παραπλησίως ἐκείνῳ ἀναλαμβάνει τὴν τοῦ δούλου μορφήν, καὶ γίνεται τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα τοὺς Ἰουδαίους κερδήσῃ, καὶ πᾶσιν ἑαυτὸν ποιεῖ δοῦλον ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων κατὰ τὴν ὑψηλοτάτην δουλείαν τὴν πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ καθὸ ἄγαμος ὡς μὴ δοῦλος ὢν τῆς γυναικὸς ἀλλ' ἐλεύθερος, ἐν τούτῳ δοῦλός ἐστι Χριστοῦ ὡς μὴ μεριζόμενος τῇ κάκεισε ἀλλὰ μόνον μεριμνῶν τὰ τοῦ κυρίου, καὶ οὐ περισπώμενος ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν λόγον δουλείας, καὶ καθὸ δουλεύει τῷ ὠνησαμένῳ αὐτὸν ἰδίῳ αἵματι, δοῦλός ἐστι αὐτοῦ. ταῦτὸν δὲ εἰπεῖν δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ δοῦλος λόγου καὶ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ σοφίας καὶ εἰρήνης καὶ ἢ τι ἄλλο ὄνομα ἀναγέγραπται τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. 2 1, 1. Κληθεὶς δ' ἂν κλητὸς γενικῶς μὲν <ὁ> παραλαβὼν χάρισμα, ἰδικῶς δὲ καὶ ὁ λαβὼν τι ἐξαιρετικὸν παρὰ τοὺς ἄλλους οἷον διακονίαν ἢ προφητείαν ἢ διδασκαλίαν ἢ τι τοιοῦτον. ὡς οὖν ἐν γενικῷ λόγῳ πολλοὶ κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί, ὡς Ἰούδας γέγονε κλητὸς ἀλλ' οὐκ ἐκλεκτός, ὁ οὖν Παῦλος κληθεὶς καὶ κλητὸς γέγονε κατὰ τὸ γενικόν, ἔτυχεν εὐθύς καὶ τοῦ ἰδικοῦ τουτέστι τῆς ἀποστολῆς. ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἀρμόζει εἰπεῖν· Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ γέγονεν. εἰωθὼς μὲν ὡς τὰ πολλὰ τὸ ἀπόστολος συνάπτειν εὐθύς τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, νῦν προστέταχε τὸ δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· τίνος ἕνεκεν; ἔμοι δοκεῖν βουλούμενος εἰς πολλὴν εὐλάβειαν Ῥωμαίους ἐναγαγεῖν, ὥστε περὶ παντὸς ποιεῖσθαι τῷ δοῦλος ὅπως ὀνομάζεσθαι τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὴ πεφουσησθαι τοῖς ἄλλοις ἐκ τοῦ δοκεῖν πάντων κατακρατεῖν· εἰς τοσοῦτον γὰρ ἐντεῦθεν τότε φρονήματος ἤρθησαν, ὥστε λόγος αὐτοῦ εἰωθότας κατὰ ψῆφον τῆς συγκλήτου θεοῦ ἀναγορεύειν οὐς ἂν βουλευθεῖεν, ἐπὶ τοῦ σωτήρος ἡμῶν τούναντίον ποιῆσαι· γνωρίσαι μὲν γὰρ αὐτοῖς τὸν [τὸ] τηνικαῦτα τῆς Ἰουδαίας ἄρχοντα δι' ἐκείνων, ὅτι περὶ Ἰησοῦν ἄνθρωπον τινα θαυματοποιητὴν γενόμενον οἱ τῆδε μετὰ θάνατον ἐγγεῖρθαι κηρύττοντες θεὸν εἶναι παραδιδόασιν, τούσδε δυσχεράναντας ἀποψηφίσασθαι τοῦτο κοινῶ συνεδρίῳ διὰ τὸ παρὰ γνώμην αὐτῶν τετολημῆσθαι. ἦν δ' ἄρα καὶ τοῦτο τῆς θείας χάριτος ἔργον πρὸς τὸ μέλλον οἰκονομησάσης τὸ δέον, ἵνα μὴ κατὰ σπουδὴν ἀνθρωπίνην ὡς πολλὰ πολλακίς καὶ τοῦτο κεκρατηκέναι δοκῇ. διὰ τοῦτό τε οὖν τὸ δοῦλος Χριστοῦ πρὸ τοῦ ἀποστόλου τέθεικε καὶ ἅμα διότι τὸ τῆς ἀποστολῆς οἷς ἂν προσεῖη ἀξίωμα, χρείας ἄλλων ἕνεκα πρόσεστι, τὸ δὲ Χριστοῦ δοῦλον εἶναί τινα, τοῦτο ἴδιον τοῦ κεκτημένου κέρδος ἐστίν. 3 1, 1. Ἀφορίζεται μέντοι καὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, οὐ διὰ τὴν φύσιν ἔχουσαν τὸ ἐξαιρετικὸν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τὰς προεγνωσμένας μὲν τῷ θεῷ πρότερον πράξεις ὕστερον δὲ γενομένας ἐκ τῆς παρασκευῆς καὶ <τῆς> προαιρέσεως τῆς ἀποστολικῆς. 4 1, 1. Οὐκοῦν θεοῦ ἐστὶ τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὃ ἀφωρίσθη Παῦλος, ὁ δὲ Μάρκος τὸ εὐαγγέλιον Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγει καὶ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας. 5 1, 4. Τινὲς δὲ τὸ δυνάμει τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐπισυνάπτουσι καὶ οὕτως ἀναγινώσκουσιν· ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ὡς ἐν τῷ Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει τουτέστι τῷ δυνατῷ πνεύματι, καὶ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη ἐν ὑμῖν ἐν λόγῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. φησὶ τοίνυν ὅτι ἀφωρίσθη ἀπὸ θεοῦ εἰς τὸ εὐαγγελίζεσθαι πάντας περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὃς ἐκ σπέρματος μὲν Δαυὶδ γέγονε κατὰ σάρκα, υἱὸς δὲ ὠρίσθη εἶναι θεοῦ τουτέστιν ἐκυρώθη τοῦτο ὢν, μάλιστα καὶ πλέον ἐφανερώθη τῇ δυνάμει τοῦ

ἀγίου πνεύματος αὐτοῦ πρὸς ἀθανασίαν ἐκ νεκρῶν ἀναστάς· ἐθανατώθη μὲν γάρ, φησί, σαρκί, ἐξωποιοήθη δὲ πνεύματι, καὶ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. πνεῦμα μέντοι ἀγιωσύνης τὸ ἀγιάζον πνεῦμα ὡς καὶ θεὸς παρακλήσεως ὁ παρακαλῶν θεός. 6 1, 9. Ἐπειδὴ οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνοῦσι τῷ θεῷ ἐν πνεύματι καὶ οὐκ ἐν σώματι, ἐν τε ἀληθείᾳ καὶ οὐκ ἐν τύπῳ, ἐπεὶ οὖν ὁ θεὸς πρὸς ἀντιδιαστολήν σώματος κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς γραφῆς, πνεῦμά ἐστι καὶ ἀσώματος, οἱ ἐν πνεύματι προσκυνοῦντες αὐτῷ ὡς χρῆ προσκυνοῦσιν αὐτῷ δι' ἀληθείας οὐ διὰ τύπων· λατρεύειν δὲ ἐστὶ κυρίως τὸ δουλεύειν καὶ πάντας ποιεῖν ἀπὸ διαθέσεως. 7 1, 10. τέως οὖν εἶπεν· εἶπὼς εὐδοωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς, ἐσήμανεν ὅτι ἔστι χωρὶς θελήματος θεοῦ ἡκεῖν πρὸς τινα, ὡσπερ ὁ Βαλαάμ ἀπήει πρὸς τὸν Βαλαάκ καταρασάμενος μισθοῦ τὸν Ἰσραήλ. οἶμαι δὲ ὅτι καὶ πᾶς ἐθνικός, ἢ ὁπώσποτε τῆς θεοσεβείας ἀλλότριος, μὴ διακονούμενος ἀγίοις τῶν λυσιτελῶν αὐτοῖς, οὐκ ἐν θελήματι θεοῦ εὐδοῦται γίνεσθαι πρὸς οὓς γίνεται, εἰ καὶ εὐδοῦται ποτε· ἔστι γὰρ, φησὶν ἡ γραφή, ἐν κακοῖς εὐδοκία ἀνδρός. 8 1, 11. Ὡς ὄντος δὲ χαρίσματος <μὴ> πνευματικοῦ, ἀναγκαίως προστέθεται τὸ πνευματικόν· ἔστι γὰρ τινα χαρίσματα οὐ πνευματικά, ὡς ὁ πλοῦτος, ἢ δόξα ἢ ἀνθρωπίνη καὶ ὁ γάμος· τὸ γὰρ πνευματικόν οὐκ ἂν ποτε ἐμποδίσῃ προσευχῆ, ἢ δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύνδοδος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κωλύει. ὅτι δὲ ὁ γάμος χάρισμα δηλοῖ ὁ ἀπόστολος φήσας· θέλω δὲ πάντας ἀνθρώπους <εἶναι> ὡς καὶ ἑμαυτόν, ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν <δὲ> οὕτως, ὃς δὲ οὕτως. ὅμως ὁ Παῦλος θέλει αὐτοῖς μεταδοῦναι χάρισμα πνευματικόν στηρίζον καὶ βεβαιῶσον αὐτούς, ἵνα μηκέτι ὡς νήπιοι κλυδωνιζόμενοι παντὶ ἀνέμῳ. 9 1, 13. Ἡ ὡς φθανούσης τῆς προνοίας ἐπὶ τὰς ἀποστολικὰς αὐτοῦ ἐκδημία· διὸ καὶ ἠῤῥατο εὐδοωθῆναι ὡς ἐνδεχομένου παύσασθαι τοῦ κωλύματος, ἢ ἐκ τοῦ σατανᾶ ἐνεποδίσθη, ἵνα μὴ σχῆ τινα καρπὸν, ἦτοι οὐκ ἦν τοῦ θεοῦ θέλημα, ἐπεὶπερ ἦδει μὴ εἶναι καιρὸν τοῦ πείθειν· ὅτε δὲ γέγονεν ὁ καιρὸς τοῦ πείθειν, τότε καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀπελθεῖν. δι' ὧν δὲ εἶπεν ἐκωλύθη καὶ ὅσα τὰ αὐτά, ἀπολογεῖται ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ἐφέλκεται τὴν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀγάπην πρὸς ἑαυτόν. 10 1, 13–14. Τὸ δὲ ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν καθ' ὑπερβατὸν νοήσης, ὃ ἐὰν μὴ τηρηθῆ, μάχεται τῇ ἀκολουθίᾳ· τίς γὰρ ἂν εἶπη διὰ τοῦτο κεκωλύσθαι ἔλθειν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους τὸν Παῦλον, ἵνα καρπὸν σχῆ; τούναντίον γάρ, εἰ μὴ ἐκωλύθη, καρπὸν ἔσχεν, κωλυόμενος δὲ ἀπεστερεῖτο καρποῦ. ἀναγνωστέον οὖν οὕτως· πολλάκις προεθέμην ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα τινα καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάρους, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί, καὶ ἐκωλύθη ἄχρι τοῦ δεῦρο. διὰ τί οὖν ἠναγκάσθη τὸ ὑπερβατὸν θεῖναι; ἐπειδὴ τῷ ἵνα καρπὸν σχῶ ἔμελλε συνάπτειν πολλὰ οἶον τὸ ἐν ὑμῖν καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάρους, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί καὶ τὰ ἀκόλουθα. ἵνα οὖν μὴ διακόψῃ τὴν συνέχειαν, παρ ἐνθεὶς τὸ ἐκωλύθη ἄχρι τοῦ δεῦρο συνῆψε τῷ προτέρῳ τῷ προεθέμην ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς τὸ ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ, καὶ οὕτως ἀπέδωκε τῇ τοῦ λόγου ἀκολουθίᾳ τὴν τάξιν. 11 1, 14. Τέως δὲ φήσας ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ, ἐμφαίνει ὅτι ὁ καρπὸς οὐκ ἐν μόνῃ ἐστὶ προαιρέσει ἀλλὰ καὶ ἔργου χρεῖα ἐν καιρῷ, καὶ ὁ κτώμενος τοιούτους καρποὺς πλοῦσιος γίνεται ἔργοις ἀγαθοῖς καὶ μακαριώτερος. εἶχε δὲ καρποὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς μωροῖς τοῦ κόσμου οὓς ἀνοήτους νῦν ἀνομάζει, ἀλλὰ καὶ ἐν σοφοῖς, σοφίαν λαλῶν ἐν τοῖς τελείοις τὴν ἐν μυστηρίῳ ἀποκεκρυμμένην. ὡσπερ οὖν ὀφειλέτης ὢν σοφοῖς ἐδεῖτο μαθημάτων πρὸς σοφοὺς ἀγόντων αὐτοὺς πρὸς τὸν χριστιανισμόν, οὕτως καὶ βαρβάρους ὀφειλέτης ἦν ὁμιλεῖν αὐτοῖς κατὰ τὴν διάλεκτον αὐτῶν. σοφίας μὲν οὖν πρὸς τοὺς σοφοὺς χρήζει ὁ διδάσκων, μακροθυμίας δὲ καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τῆς ἐπαινουμένης ταπεινότητος πρὸς τοὺς ἀνοήτους. ὁ οὖν ὀφειλέτης ἢ ἀποδιδούς οὐκ

ἐγκαλεῖται, ἢ ἀποστερῶν οὐκ ἂν ὀφείλῃ, εἰκότως ἂν ἐγκληθεῖ. 12 1, 17. Ἀποκαλύπτεται δὲ ἡ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνη τοῖς ἐκ πίστεως παλαιότερας εἰς νέαν ἤκουσι· πιστεῦσαι γὰρ αἰεὶ Μωϋσεῖ ἵνα τις πιστεύσει καὶ τῷ Χριστῷ, καὶ ὁ πιστεύων τῷ Χριστῷ μὴ πιστεύων τοῖς προφήταις οὐκ ὀρθῶς πιστεύει οὐδὲ λέγεται οὗτος κυρίως πιστεῦν. τὸ δὲ ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζησεται διδάσκει, ὅτι εἴ τις δίκαιος μὲν ἦ, πίστιν δὲ μὴ ἔχει, ἢ πιστεύει μὲν, μὴ ἦ δὲ δίκαιος, οὐκ ἂν σωθεῖ. 13 1, 18. Ἔοικε δὲ λέγεσθαι ὀργὴ καὶ ὁ διάκονος τῶν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις πόνων καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν τῶν αὐτῶν λειτουργοί, ὡς ὅτε προσετέθη ἐκκαῆναι ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε ἀνασεισθεὶς ὑπ' αὐτῆς Δαυὶδ ἐκέλευσε τῷ Ἰωάβ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν. τὸ δὲ δευτέρον παρίσταται ἐκ τοῦ ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς θυμὸν καὶ ὀργὴν καὶ θλίψιν, ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν. ὅτε δ' αὐτοὶ οἱ δι' ἁμαρτίας πόνου· οὕτω γὰρ ἀκούω τοῦ κατὰ τὴν σκληρότητά σου θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ τοῦ ἔφθασε δὲ εἰς αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. πρὸς τοῦτο ἐπίσκεψαι, εἰ <τὰ> συμβαίνοντα τοῖς δίκαιοις, πειράζοντος αὐτοὺς τοῦ πονηροῦ, ὀργὴ μὲν ἐστίν, οὔτε δὲ θεοῦ οὔτε ἀπ' οὐρανοῦ, ἀλλὰ κάτωθεν ποθεν ἢ τοῦ διαβόλου ἢ τινος τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. τούτοις δὲ τις οὐκ ἀπιθάνως ἀνθυποίσει τὸ εἶναι ἡμῖν τὴν πάλιν πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· καὶ γὰρ ταῦτα δόξει ὀργιζόμενα τοῖς ἀγίοις παλαίειν καὶ ἐπάγειν αὐτοῖς ἀπ' οὐρανοῦ ὀργὴν. μὴ ποτε οὖν ἐστὶ τις ἀπ' οὐρανοῦ ὀργὴ καὶ ἕτερα κάτωθεν, ὡς ἀποδεδώκαμεν, οὕτως καὶ ἡμῖν ἀπ' οὐρανοῦ ὀργὴ θεοῦ ἐστίν, ἕτερα δὲ ἀπ' οὐρανοῦ μὲν, οὐ θεοῦ δέ. 14 1, 24–26. Τῆς οὖν θεοσεβείας ἔξω τῆς ψυχῆς γενομένης ἥτις ἐστὶν ἀρετὴ πρώτη, συνεξέρχεται καὶ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἀσεβεία εἰσέρχεται εἰς αὐτήν, καὶ ἀκολασία ταύτῃ ἀκολουθεῖ ταῦτα παραδοθείσης τῆς ψυχῆς· οὐκ ἔπρεπε γὰρ ἐκβληθείσης εὐσεβείας τὸν θεὸν ἔτι φρουρεῖν τὴν ἀσεβῆ ψυχὴν, ἀλλὰ παραδοθῆναι εἰς ἀκαθαρσίαν ἵνα ἀτιμάζηται τὰ σώματα αὐτῶν, ναοὶ εἰδώλων γενόμενα καὶ πάσης ἀτιμίας ἄξια. εἰ γὰρ καὶ τινες ἀσεβεῖς εἰδωλόλατραι ἀσκοῦσι σωφροσύνην, ἀλλὰ σωφροσύνη ἀρετὴ ἐστὶ ἥτις ἔλεται προθέσεως ἐπαινετῆς, οὗτοι δὲ μοχθηρᾶς εἰσι προθέσεως· διὸ καὶ μεταλάττουσι τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν αἰδοκοῦσαι παρθένοι τῶν εἰδώλων. 15 2, 7. Καὶ ὀργὴ μὲν ἐστὶ ὁ ἐπόμενος τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπὶ τιμωρίᾳ πόνος, θυμὸν δὲ ὀρίζονται ὀργὴν ἀναθυμιωμένην καὶ λίαν οἰδένουσαν. οὗτος δὲ ὁ θυμὸς ἔργον ἔχει τὸ ἐλέγχειν, ἡνίκα ἂν τις διὰ τὰς ἁμαρτίας πάσχοι τι, ἥτοι τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ πληττούσης ἢ ἀκολουθούντων ἐπιπόνων τινῶν τῇ ἁμαρτίᾳ. ἀλλὰ καὶ θλίψις ἔπεται τοῖς τοιοῦτοις οὐχ ἡ ὑπομονὴν κατεργαζόμενη, οὐδὲ ἐν ἣ τισ ἂν καυχῆσθαι, ἀλλ' ἢ συνέζευκται στενοχωρία. οὐκ ἂν δὲ τις ἐστενοχωρήθη, εἰ ἔσχεν ἀπὸ σοφίας πλάτος καρδίας καὶ ἤκουσε τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· πλατύνητε καὶ ὑμεῖς· συνάγειν γὰρ εἴωθε καὶ στενοῦν τὴν ψυχὴν τὰ κακά, ὡς τὸν διάβολον ὡς ἐν ὀπῇ κατὰ τὸν ὄφιν ἐμφωλεύειν.